

CLIMATUL MACROECONOMIC ȘI ÎNTREPRINDERILE MICI ȘI MIJLOCII DIN ROMÂNIA

MACROECONOMIC CLIMATE AND THE SMALL AND MEDIUM SIZE COMPANIES IN ROMANIA

Andrei Rădulescu*

Institutul de Economie Mondială – Academia Română, București, România

Rezumat

Întreprinderile mici și mijlocii (IMM) reprezintă motorul economiei în țările membre ale Uniunii Europene. În România, IMM au intrat în ciclul economic post-criză în anul 2013, după un amplu proces de ajustare în urma incidenței valurilor Marii Recesiuni. Performanța economică a IMM este puternic influențată de climatul macroeconomic. Importanța acestor companii în economia românească a determinat statul să implementeze o serie de măsuri pentru susținerea activității acestora.

Articolul de față prezintă perspectivele macroeconomice pe termen mediu pentru România, climatul curent din sfera IMM și principalele măsuri implementate de guvern în ultimii ani pentru sprijinirea acestor companii.

Cuvinte-cheie: România, întreprinderi mici și mijlocii (IMM), ciclul post-criză, măsuri de susținere a IMM

Clasificare JEL: E20, L20, M20

Abstract

Small and medium size companies (SMEs) represent the engine of the economy in the member states of the European Union. In Romania, SMEs entered the post-crisis cycle in 2013 after a severe adjustment process under the impact of the Great Recession. The economic performance of SMEs is strongly influenced by the macroeconomic climate. The important role of SMEs in the economy has determined the Romanian government to implement several measures in order to support their activity.

The present paper highlights the mid-term macroeconomic outlook for Romania, as well as the recent developments related to SMEs, along with the main measures implemented by the Government over the past years in order to support the development of these companies.

Key words: Romania, small and medium size companies (SMEs), post-crisis cycle, measures to support SMEs

JEL Classification: E20, L20, M20

* Autor de contact: dr. Andrei Rădulescu, e-mail: iemradulescu@gmail.com.

1. Introducere

Cu un PIB în valoare de 170 miliarde de euro în 2016, România continuă să se poziționeze pe ultimele locuri din Uniunea Europeană în ceea ce privește stadiul de dezvoltare (PIB/locuitor de 8.600 euro, reprezentând 57% din media Zonei euro – principalul partener economic).

Economia României a traversat un proces de accelerare în ultimele trimestre, atingând recent vârful ciclului economic post-criză, cu un ritm mediu anual de creștere de 4,8% în 2016 și de 5,8% în semestrul I 2017. Această evoluție a fost determinată de contribuția cererii interne, susținută de mix-ul relaxat de politici economice.

Subliniem însă faptul că dinamica recentă a economiei nu este sustenabilă, date fiind următoarele aspecte: divergența dintre momentul pozitiv din sfera consumului privat (principala componentă a PIB) și climatul investițional dificil; disiparea impactului măsurilor din Noul Cod Fiscal; acumularea de dezechilibre macroeconomice, cu impact asupra stabilității macro-financiare pe termen mediu.

Întreprinderile mici și mijlocii (IMM) reprezintă motorul economiei României, la fel ca și în cazul celorlalte state membre ale Uniunii Europene. Aceste companii angajează 67,5% din forța de muncă totală a țării și contribuie cu 49,9% la formarea valorii adăugate brute, conform statisticilor Comisiei Europene pentru anul 2015 (European Commission, 2016).

Deciziile, ca și performanța financiară a IMM sunt dependente de o serie de factori, incluzând climatul și tendințele macroeconomice și politicile economice.

Acest articol își propune să prezintă perspectivele macroeconomice pe termen mediu pentru România și evoluțiile recente din sfera IMM, inclusiv măsurile implementate de guvern pentru susținerea acestor companii, considerate motorul economiei. Materialul are următoarea structură: perspectivele macroeconomice sunt prezentate în capitolul 2; capitolul 3 analizează rolul IMM în economia românească comparativ cu situația la nivelul Uniunii Europene; capitolul 4 sintetizează măsurile implementate de guvern pentru susținerea IMM în România, iar ultimul capitol (5) formulează concluziile care se desprind în urma analizei efectuate.

2. România – perspectivele macroeconomice pe termen mediu

Economia României a crescut cu 5,8% an/an în semestrul I 2017, reprezentând cea mai bună evoluție din 2008, conform estimărilor Institutului Național de Statistică (INS, 2017). Această evoluție a fost determinată de mix-ul relaxat de politici economice implementat în ultimii doi ani, cu impact pozitiv asupra cererii interne.

Se evidențiază dinamica consumului populației (principala componentă a PIB) (7,7% an/an), pe fondul majorării venitului real disponibil, al creșterii prețurilor activelor imobiliare și financiare și al nivelului redus al costurilor de finanțare.

De asemenea, consumul public a contribuit cu 0,5 puncte procentuale la dinamica anuală a economiei în prima jumătate a anului 2017, evoluție determinată de politicile fiscal-bugetare și de venituri relaxate.

Totodată, investițiile productive au consemnat un avans de 1,1% în semestrul I 2017, un ritm lent care confirmă climatul investițional dificil.

Nu în ultimul rând, stocurile au contribuit cu 0,8 puncte procentuale la ritmul anual de creștere a PIB din primele șase luni ale anului 2017.

Pe de altă parte, cererea externă netă a avut o contribuție negativă la dinamica PIB în semestrul I 2017 (de -0,7 puncte procentuale), dat fiind că exporturile au crescut cu 8,7% an/an, într-un ritm inferior dinamicii importurilor (10% an/an).

În plan sectorial, se evidențiază dinamica IT&C (steaua economiei României din ultimii ani): 12,7% an/an în semestrul I 2017.

Totodată, sectoarele ciclice au consemnat ritmuri ridicate de creștere în prima jumătate a anului 2017, respectiv: activitățile profesionale, științifice și tehnice, serviciile administrative, serviciile suport (10,6% an/an), comerțul cu ridicata și amănuntul, reparațiile auto-moto, transportul și depozitarea, HORECA (8,1% an/an).

Sectorul primar a crescut cu 2,3% an/an, iar industria s-a majorat cu 7,3% an/an în semestrul I 2017, perioadă în care construcțiile (sector intensiv în capital și forță de muncă) au scăzut cu 4,7% an/an.

În scenariul macroeconomic de bază al Băncii Transilvania se previzionează un ritm de creștere economică de 5% an/an în 2017, cea mai bună evoluție din 2008.

Consumul privat ar putea înregistra un avans de 7,1% an/an în 2017, pe fondul majorării venitului real disponibil al populației, al contextului favorabil din sfera creditării în RON și al efectului de avuție (generat de majorarea prețurilor activelor imobiliare și financiare).

Totodată, investițiile productive ar putea reveni pe creștere după declinul din 2016, într-o evoluție determinată de impulsivitatea exporturilor, climatul favorabil din sfera consumului și nivelul accesibil al costurilor de finanțare.

Pe de altă parte, majorarea costurilor cu forța de muncă, incertitudinile din sfera politicii economice și perspectiva majorării costurilor de finanțare sunt factori de risc pentru climatul investițional pe termen scurt și mediu.

Nu în ultimul rând, consumul public este susținut în 2017 de politicile fiscal-bugetare și de venituri pro-ciclice.

Banca Transilvania previzionează că cererea externă netă va avea o contribuție negativă la evoluția economiei în 2017 pe fondul majorării importurilor într-un ritm superior dinamicii exporturilor.

Conform acestui scenariu, economia României va decelera în perioada 2018-2019, în convergență spre ritmul potențial (estimat la 3,7% an/an în 2018 și 3,4% an/an în 2019), date fiind perspectivele de majorare a costurilor de finanțare pe plan intern și de maturitate a ciclului economic din Zona euro (principalul partener economic).

În acest context menționăm faptul că Banca Națională a României (BNR, 2017) a semnalat că este pregătită să demareze ciclul monetar post-criză pe termen scurt, pe fondul accelerării inflației (în convergență spre nivelul țintit de banca centrală), al evoluției economiei într-un ritm peste potențial și al acumulării de riscuri la adresa stabilității financiare pe termen mediu.

Astfel, consumul privat ar putea crește cu ritmuri medii anuale de 4,4% în 2018 și, respectiv, 4,5% în 2019. De asemenea, consumul public ar putea slăbi (1,8% an/an în 2018 și, respectiv, 1,2%

an/an în 2019), dată fiind marja redusă de manevră determinată de nivelul ridicat al deficitului bugetar (riscul depășirii pragului de 3% din PIB).

La rândul lor, exporturile și importurile ar putea decelera pe termen mediu, evoluție determinată de pierderea de competitivitate internațională, maturitatea ciclului post-criză și rebalansarea politicii economice în România.

În acest scenariu, climatul din piața forței de muncă se va consolida: rata medie anuală a șomajului s-ar putea reduce de la 5,3% în 2017 la 4,9% în 2018 și, respectiv, la 4,8% în 2019. Cu toate acestea, maturitatea ciclului economic post-criză, majorarea costurilor de finanțare și decalajul dintre dinamica ridicată a salariilor și ritmul lent al productivității muncii sunt factori care pot determina schimbarea tendinței pe piața forței de muncă (dinspre ameliorare înspre deteriorare) în perioada 2018-2019.

Tabelul 1: Scenariul macroeconomic de bază pentru România (2017-2018)

Indicator/an	2015	2016	2017	2018	2019
PIB (nominal) (miliarde EUR)	160,0	169,6	177,7	188,6	199,6
PIB (real) (% an/an)	3,9	4,8	5,0	3,7	3,4
Consum privat (% an/an)	6,0	7,4	7,1	4,4	4,5
Investiții productive (% an/an)	8,3	-3,3	3,2	4,5	4,3
Consum public (% an/an)	0,1	4,5	2,1	1,8	1,2
Exporturi (% an/an)	5,4	8,3	8,4	6,3	4,3
Importuri (% an/an)	9,2	9,8	9,2	6,9	5,4
Rata șomajului (%)	6,8	5,9	5,3	4,9	4,8
Inflația (IAPC) (% an/an, medie)	-0,4	-1,1	1,2	2,8	3,0
Rata dobânzii de politică monetară (%)	1,75	1,75	2,00-2,25	3,50	4,00
Deficitul bugetar (% din PIB)	0,8	3,0	3,0	3,0	2,5
Datoria publică (% din PIB)	38,0	37,6	38,2	38,1	37,6
Contul curent (% din PIB)	-1,2	-2,3	-3,4	-3,5	-4,0
Rata dobânzii la titlurile de stat pe 10 ani (%)	3,5	3,3	4,0	4,8	4,9
EUR/RON (medie anuală)	4,44	4,49	4,55	4,57	4,60

Surse: Institutul Național de Statistică (INS), Eurostat, AMECO, Comisia Europeană, Banca Transilvania.

Printre factorii de risc asociați acestui scenariu de bază (Tabelul 1) se numără: posibilitatea deteriorării climatului macro-financiar la nivel global și european; tensiunile politice din Statele Unite și cele geopolitice globale; posibilitatea intensificării volatilității pe piețele financiare internaționale; implementarea de politici economice nesustenabile și acumularea de tensiuni politice pe plan intern.

3. IMM în România

IMM reprezintă motorul economiei în țările membre ale Uniunii Europene, aceste companii fiind foarte sensibile la interacțiunea permanentă dintre cerere și ofertă.

Statisticile Comisiei Europene indică faptul că IMM sunt foarte dinamice, competitive și flexibile, prezentând un grad ridicat de rotație, spre deosebire de companiile mari.

În 2015, numărul IMM din România se situa la 445.573 (aproximativ 99,7% din totalul companiilor înregistrate), conform datelor Comisiei Europene (European Commission, 2016).

Aceste companii angajau 2,6 milioane de persoane în 2015 (67,5% din numărul total de salariați din economie) și contribuiau cu 49,9% la valoarea adăugată brută a tuturor firmelor, după cum rezultă din aceleași statistici.

Subliniem însă faptul că se mențin diferențe importante între România și Uniunea Europeană în ceea ce privește structura valorii adăugate brute a IMM, dintr-o perspectivă sectorială (Tabelul 2).

Tabelul 2: Valoarea adăugată de IMM, pe sectoare economice, în 2015 (în %)

Sectoare economice	România	Uniunea Europeană
Industrie	20	20
Construcții	13	11
Comerț	29	22
Servicii	38	46

Sursa: European Commission (2016).

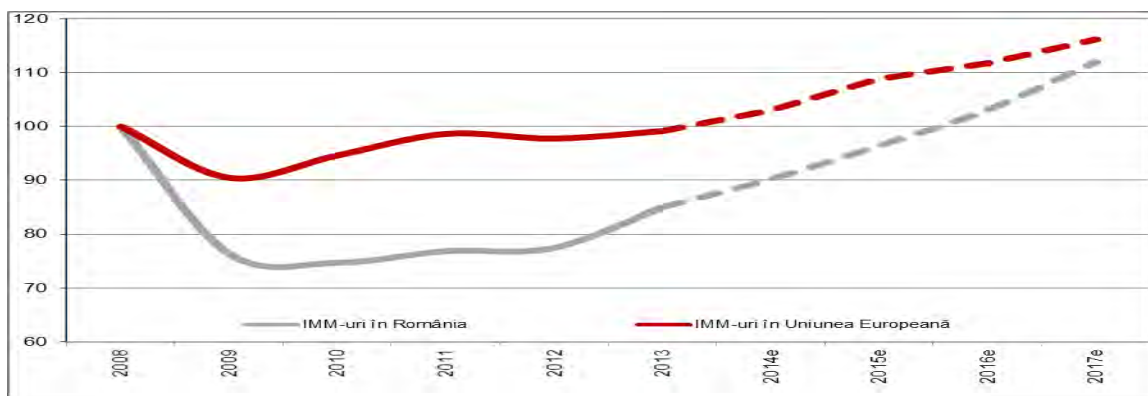
Aceste diferențe sunt determinate de nivelul redus de dezvoltare și de statutul de piață emergentă în cazul României. Spre exemplu, firmele din sectorul de servicii contribuiau cu 38% la valoarea adăugată totală a IMM pe plan intern în 2015, nivel inferior celui înregistrat în Uniunea Europeană (46%). Totodată, companiile din comerț au avut o contribuție de 29% la valoarea adăugată totală a IMM din România în urmă cu doi ani, media la nivelul Uniunii Europene fiind de 22%.

Pe de altă parte, se observă unele asemănări în ceea ce privește contribuțiile firmelor din industrie și construcții la valoarea adăugată totală a IMM în România și Uniunea Europeană, datorită gradului ridicat de integrare economică. De exemplu, în România industria este puternic integrată cu ciclul industrial european.

Subliniem faptul că gradul de integrare economică dintre România și Uniunea Europeană s-a intensificat începând cu anii 2000. Cu toate acestea, impactul pozitiv al aderării României la Uniunea Europeană (la 1 ianuarie 2007) a fost contrabalansat de incidența Marii Recesiuni (cea mai severă criză economico-financiară globală din ultimele decenii).

IMM din România au resimțit puternic valurile acestei crize, după cum se poate observa în Figura 1. Conform estimărilor Comisiei Europene, valoarea adăugată a IMM din România s-a redus cu mai bine de 25% între 2008 și 2010, în timp ce declinul din Uniunea Europeană a fost de sub 10%.

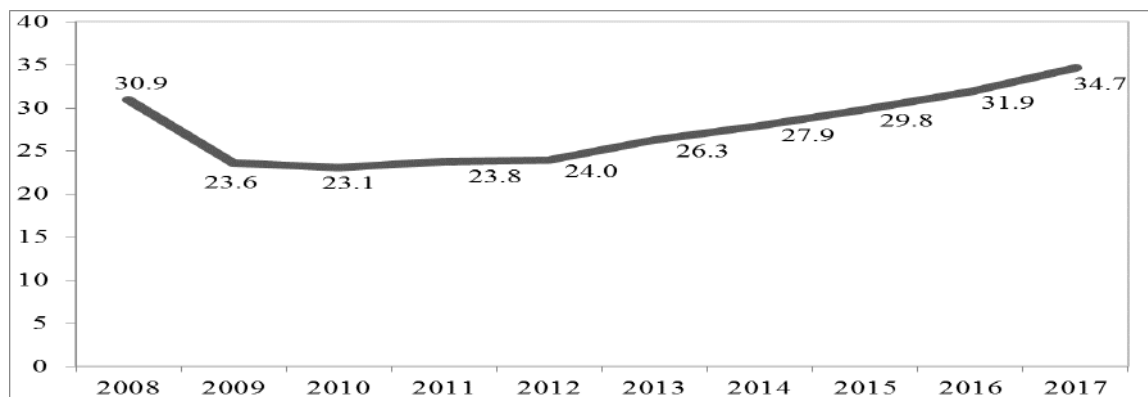
Figura 1: Evoluția valorii adăugate de IMM (indice, 2008 = 100, estimări pentru 2014-2017)

Sursa: European Commission (2016).

IMM din România au intrat în ciclul post-criză în 2013, dar ritmul de evoluție a valorii adăugate brute a fost lent, dat fiind procesul sever de ajustare la șocurile Marii Recesiuni. Conform estimărilor Comisiei Europene, abia în 2016 valoarea adăugată brută generată de IMM din România a depășit nivelul din 2008, aspect evidențiat în Figura 2.

Figura 2: Valoarea adăugată de IMM în România (în miliarde EUR)

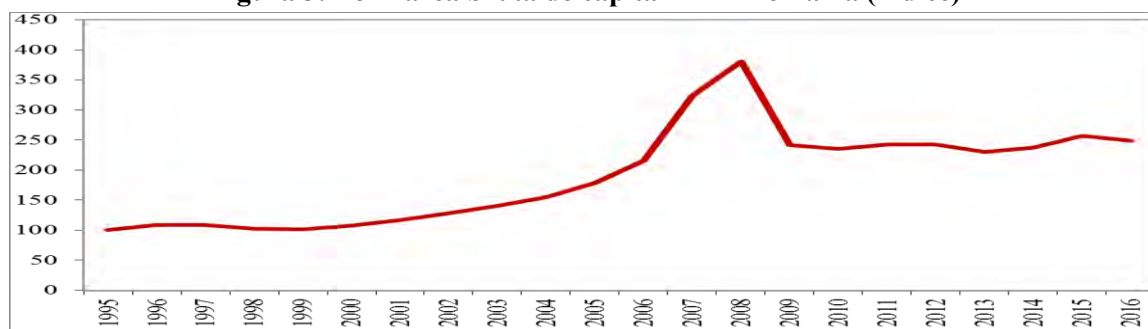
Sursa: European Commission (2016).

Cu alte cuvinte, au trecut opt ani pentru ca valoarea adăugată brută să revină la nivelurile de dinainte de criză. Această evoluție lentă a valorii adăugate brute a fost determinată de dinamica nefavorabilă a investițiilor productive în economia românească după criza economico-financiară. De exemplu, la finalul anului 2016 formarea brută de capital fix se situa cu 35% sub nivelul din 2008, conform datelor INS (Figura 3).

Considerăm că o serie de factori au contribuit la persistența unui climat investițional dificil în economia internă în perioada 2009-2013, incluzând:

- a. nivelul ridicat al costurilor de finanțare și procesul sever de ajustare macro-economică (în sectorul privat, dar mai ales în sectorul public);
- b. excesul de capacitate instalată și prudența în ceea ce privește noile planuri investiționale după euforia din ultimii ani ai Marii Moderații (ciclul economic de dinainte de criza mondială din 2008-2009);
- c. dinamica nefavorabilă a investițiilor publice, în contextul amplului proces de ajustare a finanțelor statului.

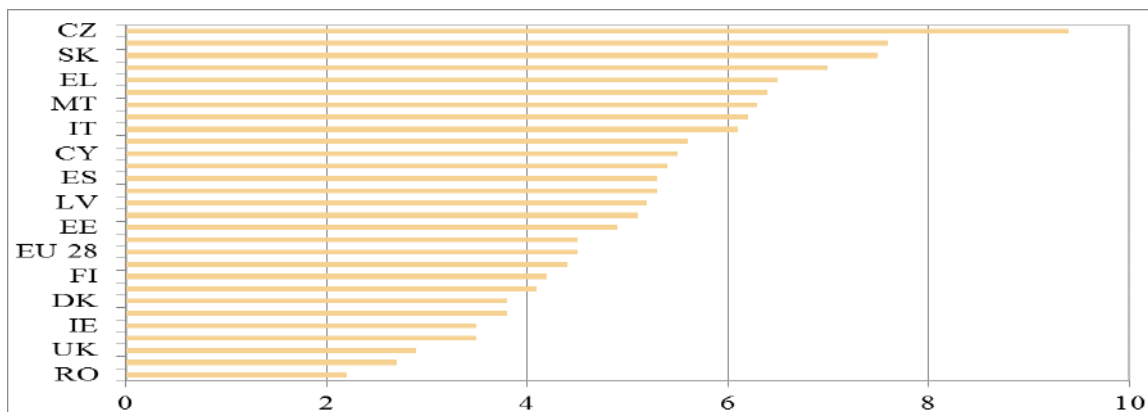
Figura 3: Formarea brută de capital fix în România (indice)

Sursa: Prelucrări ale autorului pe baza datelor furnizate de Institutul Național de Statistică (INS).

Totodată, climatul investițional dificil după incidența Marii Recesiuni și migrația populației active au contribuit în ultimii ani la consolidarea densității IMM în România în zona minimelor din Uniunea Europeană, aspect evidențiat în Figura 4.

Figura 4: Densitatea IMM în România și în țările membre ale UE, în 2015 (număr de IMM la 100 de locuitori)

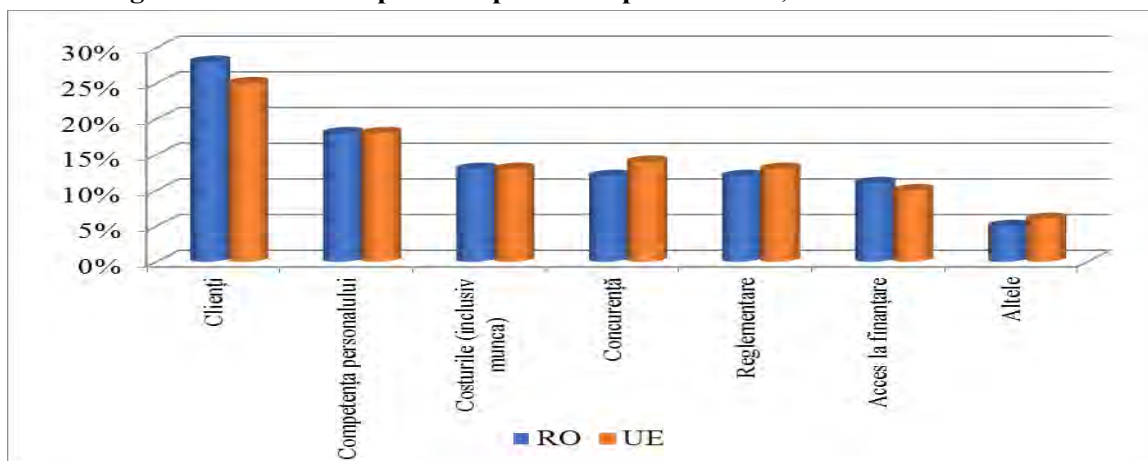

Sursa: European Commission (2016).

Principalele provocări pentru IMM din România prin prisma ciclului economic post-criză sunt similare cu cele manifestate în plan european (după cum se poate observa în Figura 5):

- a. identificarea de noi clienți, dat fiind gradul ridicat de concurență, în contextul globalizării;
- b. atragerea de capital uman calificat, problemă determinată de deteriorarea climatului demografic și de migrația populației active în interiorul Uniunii Europene (de la Est către Vest);
- c. dinamica costurilor de producție și a celor privind forța de muncă în România și țările Uniunii Europene;
- d. costurile de reglementare;
- e. accesul la finanțare.

Figura 5: Cele mai importante provocări pentru IMM, la nivelul anului 2016

Sursa: European Commission (2016).

Și, nu în ultimul rând, pentru IMM din România cea mai importantă sursă de finanțare este reprezentată de creditul bancar, similar cu ce se întâmplă la nivelul Uniunii Europene. În acest context, declinul ratelor reale de dobândă din ultimii ani a avut un efect pozitiv pentru finanțarea IMM în țările membre ale Uniunii Europene, inclusiv în România.

4. Măsurile de susținere a IMM implementate în România

În ultimii ani, guvernele au elaborat și, respectiv, au implementat o serie de măsuri pentru susținerea întreprinderilor mici și mijlocii în România, cu finanțare din surse interne sau prin participarea instituțiilor internaționale.

Menționăm în acest context programul „START UP NATION”, lansat de guvern în mai 2017. Acest proiect are ca obiectiv susținerea antreprenoriatului în domeniile IT și industriile creative, fiind alocate sume de până la 44.000 EUR pentru firmele noi.

În același timp, guvernul a inițiat programul „IMM investiții în România”, prin care garantează creditele acordate întreprinderilor mici și mijlocii, după cum urmează: 50% pentru creditele de investiții (până la 2,2 milioane EUR) și liniile de credit (până la 1,1 milioane EUR).

Printre alte programe publice și private care susțin IMM evidențiem:

- a. Schema de ajutor de 200 milioane EUR pentru susținerea investițiilor IMM (2017-2020);
- b. Inițiative IMM România (Comisia Europeană, Banca Europeană de Investiții, Fondul European de Investiții) (540 milioane EUR pentru credite noi către IMM);
- c. Eliminarea taxei pe profitul reinvestit începând din 2014.

Și, nu în ultimul rând, băncile din România au elaborat programe speciale pentru susținerea activității întreprinderilor mici și mijlocii din România.

5. Concluzii

Din analiza noastră se pot desprinde o serie de concluzii.

În primul rând, se evidențiază dependența IMM de climatul macroeconomic intern și european. Practic, în luarea deciziilor de investiții IMM țin cont de perspectivele macroeconomice din România și Uniunea Europeană.

În acest context, subliniem faptul că economia României se îndreaptă spre finalul ciclului economic post-criză, după cum rezultă din scenariul macroeconomic de bază prezentat în acest articol. Cu toate acestea, din perspectiva termenului mediu, economia României va continua procesul de convergență economică europeană. Cu alte cuvinte, ritmul de evoluție a economiei interne va continua să fie superior celui înregistrat în Uniunea Europeană.

În al doilea rând, din analiza realizată se observă convergența IMM în România spre IMM din Uniunea Europeană, un aspect normal în contextul integrării economiei interne în piața unică europeană.

În al treilea rând, se poate spune că IMM reprezintă un sector care a fost permanent în atenția guvernelor și a instituțiilor private, aspect reflectat de măsurile de susținere implementate pe parcursul ultimilor ani.

Și, nu în ultimul rând, din analiză rezultă că există un potențial ridicat de dezvoltare a IMM pe plan intern, concretizarea acestuia fiind mai curând dependentă de dezvoltarea antreprenoriatului decât de accesul la resurse de finanțare.

Referințe bibliografice

- Banca Națională a României (BNR), baza de date, disponibilă la <http://www.bnro.ro/Baza-de-date-interactiva-604.aspx>, accesat în septembrie 2017.
- Banca Transilvania Research, disponibil la <https://www.bancatransilvania.ro/rapoarte-de-analiza/>, accesat în septembrie 2017.
- European Commission (2016). *Annual Report on European SMEs 2015/2016*, disponibil la: https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/annual_report_-_eu_smes_2015-16.pdf, accesat în septembrie 2017.
- Eurostat (2017), disponibil la: <http://ec.europa.eu/eurostat>, accesat în septembrie 2017.
- Institutul Național de Statistică din România (INS) (2017), disponibil la www.insse.ro, accesat în septembrie 2017.
- Ministerul de Finanțe din România (2017), disponibil la www.mfinante.ro, accesat în septembrie 2017.
- Startupcafe (2017), disponibil la <http://www.startupcafe.ro/stiri-finantari-21607658-lista-programe-imm-2017-fonduri-nerambursabile-afaceri-bani-stat.htm>, accesat în septembrie 2017.

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Rădulescu, A. (2017). Climatul macroeconomic și întreprinderile mici și mijlocii în România, *Revista de Economie Mondială*, 9(3), pp. 67-75
